

est confrontée aux attitudes politiques adoptées par G. Marcel à partir de 1939 qui le conduisent à se ranger successivement dans des camps adverses pour éviter les oppositions politiques qu'il juge «binaires, simplistes et partisans» (*loc. cit.*).

La connaissance de l'œuvre de G. Marcel que présente cet ouvrage est pour ainsi dire inépuisable, comme le manifestent les citations, en nombre considérable, produites par l'auteur pour éclairer son projet. Chaque paragraphe du livre, ou presque, est fécond en textes de G. Marcel, et cette pratique citationnelle ne sert pas seulement d'illustration, elle apparaît également à l'auteur comme la méthode la plus appropriée pour parvenir à la compréhension la plus fine de la pensée si complexe de G. Marcel. Le dialogue spirituel qui s'établit tout au long de ces citations entre l'auteur du livre et l'auteur dont elle s'occupe culmine dans la transcription d'un entretien entre Gabriel Marcel lui-même et Jeanne Parain-Vial qui eut lieu à l'occasion du Colloque de Dijon (cf. pp. 215-216). On ne peut dès lors que regretter un certain nombre de coquilles typographiques qui déparent ce bel ouvrage. Ainsi, la Conclusion, qui apparaît comme telle dans le corps du texte (pp. 201-221), est présentée dans la Table des matières comme un chapitre parmi d'autres de la III^e Partie, auquel s'ajoutent dans cette même Table des matières pour faire nombre dans l'exposé analytique de cette partie d'autres titres de chapitres qui, à la lecture de l'ouvrage, se révèlent n'être que des sections de la conclusion. Parfois même, certains sous-titres deviennent, en raison de ces coquilles, difficilement compréhensibles, comme lorsque à la p. 201 le «dualisme des substances» se transforme en «dalisme».

L'étude de J. Parain-Vial s'achève par une biographie (qui indique la date de naissance, mais dans laquelle n'apparaît pas la date de la mort: 1973) et par une bibliographie sélective. Un index des auteurs complète l'ouvrage; malheureusement, l'auteur n'a pas dressé l'index des textes de G. Marcel cités, ce qui, compte tenu du très grand nombre de citations, aurait pourtant rendu de grands services aux lecteurs. Ces réserves, relatives principalement à la forme, n'enlèvent rien à l'importance de l'ouvrage.

Maria PROTOPAPA

N.M. SOLODUKHO, *Homogeneity and heterogeneity in the development of systems*, Kazan, University press, 1989, 89 σελ.

Τὸ ἔργο αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν πρώτη μονογραφικὴ ἔρευνα γιὰ τὴν σπου-



δαιότητα τῶν ἐννοιῶν «ὁμοιογένεια» καὶ «ἐτερογένεια» στὴν ἀνάπτυξη, τὴν λειτουργία καὶ τὴν δομὴ τῶν ὑλικῶν συστημάτων ποικίλης καταγωγῆς. Στὴν μονογραφία αὐτὴ ὁ συγγραφέας ἀποκαλύπτει τὴν θεμελιώδη σημασία τῶν ἐννοιῶν «ὁμοιογένεια» καὶ «ἐτερογένεια» στὴν φυσικὴ, στὴν κοσμολογία, στὴν κοσμογονία, στὴν βιολογία καὶ στὴν γεωγραφία. Ποικίλοι γενικοὶ χαρακτῆρες καὶ γενικὲς τάσεις τῶν ἐρευνωμένων φαινομένων μελετῶνται στὶς διασυσχετίσεις τους μὲ τὴν συμμετρία, τὴν ἐντροπία, τὴν πληροφορικὴ κ.λπ. Μὲ τὸ ἔργο αὐτὸ βεβαιώνεται ἡ σκοπιμότητα ἐπεξεργασίας μιᾶς γενικότερης προσεγγίσεως γιὰ τὴν ἀντίληψη τῆς πραγματικότητας. Ἡ μονογραφία αὐτὴ εἶναι ἐνδιαφέρουσα σ' ἓνα εὐρὺ κύκλο εἰδικῶν ἐπιστημόνων, ἐρευνητῶν καὶ σπουδαστῶν ὡς προσέγγιση στὴν φιλοσοφία καὶ στὴν μεθοδολογία τῶν ἐπιστημῶν.

Μανώλης ΜΑΡΚΑΚΗΣ

Τζὼν ΛΟΚ, *Πραγματεία περὶ Κυβερνήσεων. Δοκίμιο μὲ θέμα τὴν ἀληθινὴ ἀρχή, ἔκταση καὶ σκοπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας*. Εἰσαγωγή-μετάφραση-σχόλια Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης, ἐκδ. «Γνώση», 8ο (Φιλοσοφικὴ καὶ πολιτικὴ βιβλιοθήκη, 33), 1990, 302 σελ.

Ὁ «δαιμόνιος Λώκιος» τῶν Ἑλλήνων Διαφωτιστῶν ποὺ ἄλλαξε τὸν ὀρίζοντα τῆς εὐρωπαϊκῆς διανόησης ἄσκησε ἀνυπολόγιστη ἐπίδραση στὴ φιλοσοφία, τὴν πολιτικὴ, τὴν ἠθικὴ καὶ τὴν θεολογία. Οἱ ἀπόψεις του γιὰ τὰ θέματα τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἐργασίας, τῆς κατάστασης τῆς φύσης, ὑπῆρξαν οἱ ἄξονες τῆς νεώτερης εὐρωπαϊκῆς φιλελεύθερης σκέψης ποὺ διατηροῦν πάντοτε τὴν ἐπικαιρότητά τους. Ἰδιαίτερα, ὅσον ἀφορᾷ στὸ νεώτερο ἐλληνισμό, ἡ γνωσιολογία καὶ ἡ πολιτικὴ σκέψη τοῦ Λόκ ὑπῆρξαν οἱ βάσεις τῆς ἀναβίωσης τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Διαφωτισμοῦ. Ὡστόσο, ἀξιοσημείωτη παραμένει ἡ ἀπουσία στὰ ἐλληνικὰ πρωτότυπων μελετῶν καὶ μεταφράσεων θεμελιακῶν ἔργων τοῦ Λόκ.

Ἔτσι, τρεῖς αἰῶνες μετὰ τὴν ἀρχικὴ δημοσίευση τοῦ ἔργου *Δύο πραγματεῖαι περὶ κυβερνήσεως* (1690), ἔχουμε τελικὰ τὴν πρώτη ἐλληνικὴ μετάφραση τῆς *Δεύτερης πραγματείας*, ἀπὸ τὸν Πασχάλη Μ. Κιτρομηλίδη· ἡ ἐλληνικὴ ἀπόδοση τοῦ κειμένου, στὴν ὁποία ἔγινε προσπάθεια νὰ διατηρηθεῖ ἡ σύνταξη καὶ τὸ ὕφος του Λόκ, φανερῶνει τὴν ἐξοικείωση τοῦ μεταφραστῆ μὲ τὴν ἀγγλικὴ πολιτικὴ σκέψη (βλ. Π. Μ. Κιτρομηλίδη, *Πολιτικοὶ στοχαστὲς τῶν νεοτέρων χρόνων*, «Γνώση», Ἀθ. 1992²). Ἡ

